

číslo 42 | duben 2025

Ekoton

Bulletin EVVO Královéhradeckého kraje

Motýlí půlhodinka: Pozorujeme společně motýly v naší krajině

Čistá energie zítřka: Jak se budoucí řemeslníci učí měnit svět k lepšímu

Nejstabilnější stát západní Afriky přispívá k záchraně ohrožených druhů

Ekoton | číslo 42 | duben 2025

Bulletin environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty Královéhradeckého kraje

CO SE UDÁLO

Žákovské projekty propojují školy i komunity.....	4
Jedinečný prázdninový seminář místně zakotveného učení	5

FAKTA

Změní nás projekt Kola pro Afriku?	6
Objevíli jsme Schustlerův první návrh na zřízení KRNP!	8
Zachraňujeme genofond krkonošských jedlí	9
Motýlí půlhodinka: Pozorujeme společně motýly v naší krajině	10
Obojživelník a plaz roku 2025.....	11
Konipas horský – pták roku 2025.....	12

ZE STŘEDISEK EVVO A ŠKOL

Polní ptáci – show v dobrušské speciální škole.....	13
Ekocentrum A Rocha se proměňuje.....	14
Oslavy Národního dne žab v Pračově	15
Den Země v Babiččině údolí a Ratibořické ovčácké slavnosti	16
Čistá energie zítřka: Jak se budoucí řemeslníci učí měnit svět k lepšímu	17
Lesní pedagogika na České lesnické akademii v Trutnově.....	18
Environmentální výchova na speciálních školách v Hradci Králové.....	19

POMOCNÍK EVVO

Společně s dětmi proti suchu: Jak probouzet vztah k přírodě a naučit děti chránit krajinu	20
Kalendář akcí	22

POSTŘEHY ODJINUD

Nejstabilnější stát západní Afriky přispívá k záchraně ohrožených druhů.....	27
--	----

Mladí lidé chtějí měnit svět. Umí jim v tom naše školství pomoci?

Zkušenosti z práce s mladými lidmi ukazují, že právě oni mají zájem o dění kolem sebe a témata jako klimatická změna, udržitelný rozvoj nebo ochrana přírody pro ně nejsou jen prázdná slova. Chťejí se zapojit, chťejí jednat. Často ale nevědí jak a hlavně – postrádají důvěru, podporu a prostor.

Když mluvíme o tom, jak připravit mladou generaci na život ve 21. století, nestačí jí jen předat fakta. Mladí lidé si potřebují vyzkoušet, že na jejich názoru záleží. Že můžou něco ovlivnit. Že i oni mají moc věci měnit – ať už v malém, nebo velkém měřítku. Ukazuje se ale, že při tom narážejí na nedůvěru v jejich znalosti a dovednosti ze strany veřejnosti, škol i veřejné správy. Že jsou vnímáni jako příliš mladí a nezkušení a zároveň se sami často podceňují. Nevěří, že mají dost znalostí, dovedností a že mohou něco reálně ovlivnit. Přitom právě škola by měla být bezpečným prostorem, kde se mladí lidé učí přemýšlet v souvislostech, sdílet názory s vrstevníky, navrhovat řešení a realizovat konkrétní kroky.

Český vzdělávací systém ale v porovnání s většinou evropských zemí věnuje jen malou pozornost participaci žáků, propojení se životem komunity, práci s konflikty nebo podpoře dobrovolnictví. Mladí lidé se tak často učí o problémech světa teoreticky, ale chybí jim možnost je reálně ovlivňovat. Učitelé, kteří by jim v tom mohli být průvodci, často přiznávají, že sami nejsou na rozvoj občanských kompetencí dostatečně připraveni.

Velkou inspirací pro nás může být Finsko. Tam každá škola musí každý rok nabídnout žákům alespoň jeden tzv. „multidisciplinární učební modul“ – projekt, který propojuje různé předměty a reaguje na aktuální dění ve společnosti. Třeba na klimatickou změnu, téma udržitelnosti nebo místní problémy v komunitě. A co je důležité – žáci se na výběru tématu a jeho realizaci podílí.

Nebo například v mnoha německých školách mají žáci možnost podílet se na

rozhodování prostřednictvím školních parlamentů, ekologických rad nebo tematických skupin. V rámci programu „Umweltschule in Europa“ řeší školy konkrétní témata (např. biodiverzitu na školní zahradě, šetrnou dopravu do školy) a žáci jsou tam hlavními aktéry změn.

U nás máme řadu zkušeností z programu Škola pro udržitelný život. Ty potvrzují, že pokud mladí lidé dostanou důvěru a vedení, dokážou jednat zodpovědně, tvořivě a s velkým nasazením. Také se ukazuje, že ti, kteří se jednou zapojí do smysluplných projektů ve svém okolí, často pokračují dál – a to nejen lokálně, ale i na celostátní či mezinárodní úrovni. Z jednorázových účastníků se stávají aktivní občané, kteří inspirují ostatní. Klíčové je vytvořit jim k tomu vhodné podmínky, a to je výzva právě pro školy, učitele a další vzdělávatele.

Tyto snahy by mohl podpořit například projekt **Mladí pro budoucnost**,

který reaguje na potřebu aktivního zapojení mladých lidí ve věku 15 až 20 let do témat udržitelného rozvoje. Cílem není pouze předat informace, ale vytvářet podmínky, v nichž mladí mohou získávat kompetence, nacházet motivaci k aktivnímu občanství a zároveň se podílet na konkrétních aktivitách s dopadem na své okolí. Takové projekty dávají mladým lidem zkušenost, že nejsou jen „budoucí občané“, ale už teď můžou něco udělat. A právě to je pro výchovu k demokracii i ochraně přírody zásadní. Když žáci zažijí, že něco změnili, že jejich hlas má váhu. Důležitým prvkem projektu je propojení se školami, veřejnou správou i širší komunitou. Věříme, že právě v této spolupráci se skrývá klíč ke skutečné systémové změně. ■

Adéla Tlachačová,

Středisko ekologické výchovy SEVER
adela.tlachacova@ekologickavychova.cz

Žákovské projekty propojují školy i komunity

V březnu 2025 se uskutečnilo každoroční sdílecí setkání programu Škola pro udržitelný život, do kterého je letos zapojeno 40 škol z celé České republiky. Setkání proběhlo v různých formách, některé školy se potkávaly online v menších skupinách, jedno dopoledne se pak zástupci škol setkali osobně v Praze.

Sdílení – online i naživo

Online část umožnila školám sdílet své zkušenosti v komornějším prostředí a setkání se mohla zúčastnit celá třída bez nutnosti cestovat. Diskutovalo se o tom, jak projekty vznikaly, co se dařilo a co přineslo výzvy. Každá škola měla prostor představit svou cestu projektem, od prvních kroků určených k poznávání sama sebe, přes mapování místa až po připravené nápady určené k představení vedení obce či komunitě.

Osobní setkání v Praze pak umožnilo skupině žáků prezentovat své projekty ostatním, sdílely výstupy a nápady, nechyběly otázky ani zpětná vazba – jak na samotné prezentace, tak na doporučení pro další práci – tedy realizace projektových záměrů.

Mezi konkrétními projekty, které školy v programu rozvíjely, byl například projekt třídy H2A z Hotelové školy Vincenze Priessnitzze a Obchodní akademie Jeseník, který se věnoval tématu udržitelnosti a klimatické změny. Žáci připravili projektový den pro své spolužáky zaměřený na udržitelný způsob života, chování k jídlu či plánování stanovišť s ekologickou tematikou na školní zahradě. V Újezdě žáci v rámci

projektů mapovali klimatické jevy nebo vytvořili klimatickou mapu obce. Jinde zase pomocí pocitové mapy zkoumali, jak se lidé cítí v okolí školy, a zaměřili se na vytváření bezpečného prostředí cestou do školy. Společným jmenovatelem všech projektů byla nejen práce v terénu a spolupráce s komunitou, ale také osobní růst žáků a jejich aktivní zapojení do dění ve svém okolí.

Co si žáci odnesli?

Zpětná vazba od žáků i učitelů ukázala, že účast v programu i samotné sdílecí setkání má velký dopad – nejen na realizaci projektů, ale především na mezilidské vztahy, vědomí vlastního vlivu a schopnost spolupracovat.

Žáci uváděli, že jim projektová práce přinesla:

→ **Zlepšení vztahů ve třídě** – učili se komunikovat, plánovat, rozhodovat se společně.

→ **Odvahu vystoupit na veřejnosti** – pro mnohé byla prezentace projektu prvním veřejným vystoupením a zvládli ho se ctí.

→ **Radost z uznání** – pozitivní ohlasy od spolužáků, učitelů i neznámých dospělých posílily jejich sebevědomí.

→ **Pocit, že mohou něco změnit** – často byli příjemně překvapeni, jak vstřícně reagovali zástupci obce nebo místní komunita, když je oslovili s návrhy na zlepšení veřejného prostoru.

Síla smysluplné spolupráce

Program ukazuje, že pokud dáme dětem důvěru a prostor, dokáží tvořit smysluplné projekty s reálným dopadem. Zároveň posiluje jejich dovednosti pro život. Sdílecí setkání bylo nejen přehlídkou aktivit mladých lidí, ale i místem radosti, povzbuzení a sdíleného nadšení. Učitelé si odváželi nové nápady, žáci novou motivaci.

Program Škola pro udržitelný život, který již 20 let koordinuje SEVER Horní Maršov, dává prostor školám, žákům i učitelům hledat odpovědi na otázky udržitelnosti skrz vlastní projekty, zakotvené v reálném životě školy a komunity. Spolupracuje s organizacemi napříč republikou – SEV DIVIZNA Liberec, Lipka Brno, Tereza Praha, Cassiopeia České Budějovice nebo Iris Prostějov. Více na <https://www.skolaprozivivot.cz/o-programu-suz/>.

Program je podpořen z projektu Klíma jako místní téma – Rozvoj klimatického vzdělávání prostřednictvím místně zakotveného učení a programu Škola pro udržitelný život. Tento projekt je financován Evropskou unií v rámci Národního plánu obnovy. Cílem projektu je rozvoj kompetencí potřebných pro řešení příčin a dopadů klimatické změny u vzdělavatelů, žáků, veřejné správy a dalších aktérů v místních komunitách prostřednictvím propojování místně zakotveného učení a klimatického vzdělávání. Realizace projektu: říjen 2023 – listopad 2025. ■

Eliska Hájková

*Středisko ekologické výchovy SEVER
eliska.hajkova@ekologickavychova.cz*

Tento projekt je financován Evropskou unií v rámci Národního plánu obnovy.

Jedinečný prázdninový seminář místně zakotveného učení

V polovině července 2024 proběhl ve Středisku ekologické výchovy SEVER v Horním Maršově jedinečný a velmi zajímavý seminář zaměřený na místně zakotvené učení v mateřských školách. Byl určený pro učitelky a učitele v mateřských školách, ale i pro další zájemce, kteří s mateřinkami spolupracují. Vedly jej lektorky ze Střediska ekologické výchovy SEVER Hradec Králové, Lenka Hronešová a Karin Richterová.

Na seminář přijelo 7 účastníků z celých Čech. Kromě mne, který vedu jako lektor ve spolku Zelený dům Chrudim ekologické výukové programy pro mateřské školy, to byly paní učitelky z mateřinek i jedna paní ředitelka. Díky menšímu počtu jsme zde strávili velmi pestré a bohaté dny na různé diskuze a příklady dobré praxe, jak i ty nejmenší seznamovat s místem, kde žijeme. Každá školka měla originální a velmi pěkné projekty a nápady, které tu bylo možné sdílet ze široka, což by ve větším kolektivu nebylo možné.

Vztah k místu se tvoří právě v předškolním věku a je vynikající, když s tímto pedagogové pracují. Sám to vím, protože jsem chodil do mateřské školy koncem 80. let, kdy probíhaly změny režimu v Československu. To bylo velmi zatížené a zasažené těžkým průmyslem. Právě zde se utvářelo mé povědomí o místě, přírodě a životním prostředí, kterému se věnuji a jsem za to paním učitelkám vděčný dodnes. Ať to byla prohlídka zoologické zahrady se smutným orangutanem, školy v přírodě, anebo návštěvy různých významných a historických míst v našem městě, ze kterých bylo vidět na řadu čmoudících fabrik.

Na semináři v Horním Maršově jsme se seznámili s teorií, možnostmi učení ve třídě, na zahradě, příležitostmi pro zapojení různých institucí či zajímavých lidí z obce či města, s plánováním aktivit apod. Zabývali jsme se také prostorem jako takovým a pohybem v něm společně s důležitou hrou, která je daná pro tento věk dětí.

Lektorky měly pro nás připravené aktivity jak v areálu školy, v Infocentru Domu obnovy tradic, ekologie a kultury, tak v obci a jejím okolí, např. u Lysečinského potoka či říčky Úpy. Poznávali jsme ekosystém řeky a učili se badatelství, lepili jsme přírodniny na paletky a nahlédli do spousty dalších činností.

Nechyběl ani závěrečný projekt, který jsme společně diskutovali.

Děkuji Středisku ekologické výchovy SEVER a jeho týmu za krásné letní dny v Krkonoších, které jsme společně mohli strávit díky tomuto semináři.

Pokud vás příspěvek o loňském prázdninovém semináři místně zakotveného učení zaujal, můžete využít nabídky Střediska ekologické výchovy

SEVER Hradec Králové a zúčastnit se již 3. ročníku této úspěšné akce ve dnech 3.–5. srpna 2025 opět v Horním Maršově (pozn. redakce). ■

*Tibor Schwarz,
Zelený dům Chrudim, z.s.
zelenydumchrudim@email.cz*

Změní nás projekt Kola pro Afriku?

Motto: Pokud vzděláváte muže, vzděláváte jednu osobu.

Pokud vzděláváte ženu, vzděláváte celou rodinu. (africké přísloví)

Definice ekologické výchovy říká, že jejím cílem je osvojení si odpovědnosti za jednání a přístup jedince i celé společnosti k přírodě a životnímu prostředí. Pod životním prostředím si pak představujeme prostor, který nám je nejbližší, okolí našeho domova a území státu vymezené horizontem, který často omezuje naše obzory. Je pak logické, že se EVVO povětšinou orientuje na tuzemské reálie a dále, v nepoměrně menší míře, na mediálně frekventovaná globální témata.

Dost možná, že k tomu přispívá, a to paradoxně, absence české dobovačnické koloniální minulosti a z ní pramenící pocity provinění a spoluodpovědnosti. Ano, solidarita světa bohatých se světem chudých, včetně tzv. rozvojové pomoci, nepatří do oblasti našeho hlubšího zájmu. Ostatně dokazuje to i výše státní rozvojové pomoci, která činí pouhé 0,3 procenta státního rozpočtu.

O to překvapující je úspěšnost a roz-

sah jedné úzce zaměřené rozvojové pomoci, která v posledních několika málo letech proudí od nás na černý kontinent. Pomoci, která je založena na nevládní iniciativě, na dobrovolnictví a na zapojení běžných občanů naší, k problematice exotických zemí, relativně uzavřené společnosti. A to v situaci, kdy o nějaké viditelné výchově a osvětě k humanitnímu a ekologickému uvědomění ve vztahu k chudým zemím můžeme sotva

hovořit a kdy se spíše setkáváme s xenofobií a nedůvěrou ve smysl takové vzdálené pomoci.

Neuvěřitelné se stalo skutečností, řečeno slovy Bohumila Hrabala. Výrazná česká kola putují do daleké tropické Afriky. Řadoví čeští občané pomáhají obyčejným lidem v neznámé zemi. Přitom, co vědí Češi o Gambii? A co vědí Gambijci o zemi uprostřed Evropy? A jaký to má smysl pomáhat někomu,

koho vůbec neznáme, kdo nám to nevrátí, kdo se nemůže revanšovat, kdo dárci ani přímo nepoděkuje?

A jak to všechno začalo? V roce 2012 založilo pár nadšenců v Ostravě společnost Kola pro Afriku o.p.s. Idea takového humanitární pomoci vychází z nám Evropanům vzdálené reality, a sice konkrétně ze skutečnosti, že existují země, kde mají děti obtížný přístup ke vzdělání. Do školy je to mnoho kilometrů, které děti musí každodenně zdolávat pěšky, což je stojí energii a čas. Není tak výjimkou, že je rodiče nechávají raději doma.

A pokud jde o vhodný stát, tak volba padla na západoafrickou Gambii. Rozlohou a počtem obyvatel – necelé tři miliony – země malá, země trpaslíků. Ale o to větší efekt jednoho specifického druhu humanitární pomoci z jiné malé země lze očekávat.

Cílovou skupinou pomoci byly zvoleny školy. Jsou pečlivě vybírány jak podle počtu dětí, které se do nich musí dostávat zdaleka, tak podle ochoty ke spolu-

práci na projektu ze strany vedení školy. Důležité je získat z řad místních i schopného mechanika, jenž bude řádně zaškolen a vezme si kola dlouhodobě na starost. Česká strana dodává náhradní díly, potřebné nářadí a vůbec situaci dále monitoruje a vypomáhá tak, aby celý projekt mohl být udržitelný.

Jak je zřejmé, akce Kola pro Afriku dává práci jak domorodým Gambijcům, tak i lidem u nás. Ti kola třídí, opravují a expedují na dlouhou cestu. Zaměstnání získávají i lidé těžce uplatnitelní na trhu práce a vězni. A dost práce zůstává samozřejmě i pro celou škálu dobrovolníků.

Z kol získaných v rámci jednotlivých sbírek i průběžně po celém Česku a Slovensku se nakonec dostane k dětem v Gambii asi třicet procent všech kol. Ostatní poslouží pro náhradní díly, a část kol, která jsou již nepoužitelná, skončí ve šrotu. A ještě dodejme, že cesta jednoho kola k dítěti trvá půl roku a celkově již bylo tamním školákům předáno přes dvanáct tisíc kol prostřednictvím více jak sedmdesáti místních škol.

Sběrná místa kol pro Afriku najdeme i v Královéhradeckém kraji. V Hradci Králové se do projektu zapojil magistrát města a také Bajkazy. Ostatně u něj je recyklace kol a podpora šetrné dopravy součástí jeho vznešeného poslání. Jen doposavad netušil, že tahle jeho aktivita přispěje až k pohodovému bicyklování do škol kdesi na rovníku.

Nuže, projekt Kola pro Afriku není ani tak prázvláštní investicí do ekologické dopravy tisíce kilometrů od nás, ale především podporou vzdělání úplně neznámých dětí nám cizí kultury. Projekt Kola pro Afriku je střípkem do vytváření udržitelného světa. Ba co víc, je to katalyzátor, který pomáhá otvírat a proměňovat naše srdce. A mohl by být ještě účinnější, kdyby se o něm víc vědělo a učilo. ■

Mirek Petr,
Východočeská pobočka STUŽ
mirek.petr@email.cz
zdroj: www.kolaproafriku.cz

Objevili jsme Schustlerův první návrh na zřízení KRNAP!

U příležitosti 100. výročí úmrtí Františka Schustlera – 25. února 1925 – si připomínáme význam tohoto botanika pro Krkonošský národní park. V průběhu roku proběhne celý seriál akcí spojených s osobností stojící u prvotní myšlenky vzniku Krkonošského národního parku.

Žhavou novinkou je skutečnost, že se nám podařilo objevit první návrh na zřízení Krkonošského národního parku, který byl po desetiletí považován za ztracený v důsledku přesunů archivů v průběhu druhé světové války (jak si můžete přečíst v únorovém čísle časopisu Krkonoše-Jizerské hory). Jeho nález je bez nadsázky krkonošským historickým objevem roku (přetištěné původní znění Schustlerova návrhu s komentářem vyšlo v březnovém čísle časopisu Krkonoše-Jizerské hory).

Profesora botaniky Františka Schustlera (22. 7. 1893 – 25. 2. 1925) lze bez nadsázky označit za jednoho z duchovních otců založení dnešního Krkonošského národního parku, byť se jeho vyhlášení v roce 1963 nedožil. Již v roce 1923 přišel s návrhem na zřízení *Národního parku krkonošského*, který měl pokrývat Krkonoše, Rýchory i Jizerské hory. Schustlerovo působení v Krkonoších připomíná jeho nejobsáhlejší dílo *Krkonoše, rostlinozeměpisná studie* z roku 1918. Živou připomínkou je Schustlerova zahrádka, jedna z nejbohatších botanických lokalit na svazích Labských jam (s počtem téměř 200 druhů rostlin!), na jeho počest nesoucí jeho jméno.

František Schustler (1893–1925)

„V souvislosti s rokem Františka Schustlera připravujeme několik terénních exkurzí pro veřejnost po botanických lokalitách, fotografické výstavy Čtvero ročních dob ve vrchlabském Krtkovi a v Praze, konferenci pro odbornou veřejnost i koncert pro veřejnost. Milovníci pivního moku se již nyní mohou těšit na pivní speciál, který k této příležitosti s místním pivovarem v létě uvedeme,“ říká ředitel Správy KRNAP Robin Böhnisch. ■

*Radek Drahný, Správa KRNAP,
rdrahný@knap.cz
Daniel Bílek, Správa KRNAP,
dbilek@knap.cz*

PŘEHLED PLÁNOVANÝCH AKCÍ

17. dubna – vernisáž fotografické výstavy Čtvero ročních dob v Krkonošském národním parku, Vrchlabí, ekocentrum K RTEK

16. května – Slavnostní koncert pro deset strun, Jaroslav Svěcený a Lukáš Sommer hrají Antonia Vivaldiho a Niccolò Paganiniho na počest krkonošského botanika Františka Schustlera, Vrchlabí, Klášterní kostel sv. Augustina

16.–17. května – tradiční úklidová akce Čisté Krkonoše

květen – Rozkvetlé Krkonoše – tradiční akce pro veřejnost

6. června – odborný seminář Význam Františka Schustlera a Jindřicha Ambrože pro Krkonošský národní park, Vrchlabí, ekocentrum K RTEK

7. června – terénní pochůzka k Schustlerově zahrádce pro veřejnost

červenec – uvedení pivního speciálu Schustler

Schustlerova zahrádka v Labském dole

Zachraňujeme genofond krkonošských jedlí

Správa Krkonošského národního parku realizuje projekt zaměřený na uchování a posílení genetické variability jedle bělokoré. Ta patří mezi klíčové dřeviny s meliorační a stabilizační funkcí v ekosystémech.

Dolování, zpracování rud, rozvoj hutnictví, sklárství a posléze budní hospodaření vyvolalo v uplynulých pěti stáletích velkou poptávku po dřevě. To vedlo k rozsáhlým změnám v někdejší přírodní skladbě krkonošských lesů a potkalo to mj. právě jedlí.

V minulosti byla jednou z nejvýznamnějších dřevin na našem území, avšak její zastoupení výrazně pokleslo také v důsledku kombinace negativních faktorů, jako je acidifikace půdy, znečištění ovzduší imisemi, klimatická změna, působení škůdců a houbových patogenů. Zajištění její ochrany a zachování genetické diversity je proto nezbytné pro budoucnost krkonošských lesů.

„Do 13. století Krkonoše pokrývaly pralesy tvořené hlavně smrkem, jedlí a bukem. Poté přišel do hor člověk a začal lesy měnit k obrazu svému. Vytvořil enklávy, louky, pastviny a vytěžené dřevo začal průmyslově využívat. Naši předkové udělali z dnešního pohledu a se současným poznáním, jak les funguje, mnoho chyb. Mnohé se snažíme odstraňovat a pevně věřím, že naši potomci budou shovívavě hodnotit vše, co dnes podnikáme, aby zdejší lesy byly zdravé a stabilní,“ zamýšlí se nad historií krkonošských lesů ředitel Správy KRNAP Robin Böhnisch.

Mezi hlavní aktivity projektu patří: revize stavu elitních jedinců, odběr a naroubování roubů na vhodné podnože, předpěstování odolných roubovanců pro budoucí semenný sad, monitorování kritických zátěží dusíku a síry a zajištění dostatečných vodních zdrojů pro pěstování sazenic.

„Cílem je odběr roubů z elitních stromů, jejich naroubování na podnože vyhovující provenience a předpěstování odolných roubovanců pro založení semenného sadu na vhodném stanovišti. Realizace plánovaných aktivit zaručí dostatečné množství kvalifikovaného reprodukčního materiálu, který bude, v případě potřeby, připravený k použití,“ říká garant projektu Pavel Blažek.

Projekt významně přispěje k obnově a stabilitě lesních porostů v Krkonoších. Správa KRNAP má s podobnými aktivitami bohaté zkušenosti, což dokazuje

úspěšná realizace projektu zaměřeného na genetické zdroje smrku ztepilého v letech 2017–2023. Výsledkem těchto opatření bude zajištění dostatečného množství kvalitního reprodukčního materiálu pro dlouhodobou ochranu jedle bělokoré a dalších významných dřevin v Krkonoších. ■

Radek Drahný, Správa KRNAP,
rdrahnny@krnap.cz

Daniel Bílek, Správa KRNAP,
dbilek@krnap.cz

Financováno
Evropskou unií
NextGenerationEU

Motýlí půlhodinka: Pozorujeme společně motýly v naší krajině

Rok 2024 byl vyhlášen Rokem motýlů s cílem na tyto krásné tvory upozornit a inspirovat k jejich ochraně. Jednou z hlavních akcí, která na tuto iniciativu navazuje, je Motýlí půlhodinka – celonárodní pozorování a sčítání denních motýlů v červnu a v červenci. Zapojit se může kdokoli, stačí si vybrat slunečný den, věnovat 30 minut sledování motýlů na zahradě, louce, v parku či kdekoli v volné přírodě a své pozorování zaznamenat do online formuláře. Akce přináší cenná data o výskytu motýlů v naší krajině, upozorňuje na jejich úbytek a připomíná, že bez správné péče o krajinu bychom o ně mohli přijít.

První ročník Motýlí půlhodinky v roce 2024 se setkal s velkým zájmem. Do pozorování se zapojilo přes 600 účastníků z celé republiky a společně se podařilo nasbírat téměř 1 000 záznamů. Nasbírané údaje pomáhají informovat odborníky o aktuálních stavech populací a určit oblasti, kde je jejich ochrana nejpotřebnější. Zároveň tato iniciativa podporuje větší zapojení veřejnosti do ochrany přírody a připomíná, že i malé kroky mohou mít velký dopad.

Jasným vítězem loňské Motýlí půlhodinky se stal okáč luční. Je to běžný motýl evropských luk, ale při bližším pohledu skrývá zajímavé detaily – samečci jsou nenápadně tmaví a lákají samičky feromony z tajné skvrny na křídlech, zatímco

samičky září oranžovými tóny. Aby zůstali součástí letních luk, potřebují pestrou krajinu a šetrně udržované travnaté plochy.

Další ročník Motýlí půlhodinky proběhne v květnu a červenci 2025. Připojte se ke sčítání denních motýlů a pomozte nám zmapovat jejich výskyt ve vašem okolí. Ať už na vlastní zahradě, v parku, na louce nebo během vycházky přírodou – každý záznam má smysl. Více informací najdete na webu Skupiny JARO (www.skupinajaro.cz) nebo na našem Facebooku. Přidejte se a pomozte chránit motýly! ■

Michaela Vaníčková,
ZO ČSOP JARO Jaroměř
michaela.vanickova@jarojaromer.cz

Facebook Skupina JARO

Web Skupina JARO

Obojživelník a plaz roku 2025

HERPETA – Česká asociace pro ochranu a výzkum obojživelníků a plazů z.s. vyhlásila obojživelníkem roku 2025 blatnici skvrnitou a plazem roku 2025 užovku hladkou.

Obojživelník roku se vyhlašuje od roku 2007, plaz roku od roku 2009. Cílem tohoto dlouhodobého projektu je ukázat prostřednictvím jednoho zajímavého druhu, že obojživelníci a plazi jsou zajímaví živočichové, jsou součástí našeho kulturního dědictví a zaslouží si pomoc lidí a hlavně ochranu míst, kde žijí.

Blatnice skvrnitá (*Pelobates fuscus*) má ve srovnání s našimi ostatními žábami několik zvláštností. Jedná z nich má svislou zřetelnou schopnou akomodace (ve tmě se rozšiřuje, na světle zužuje). Blatnici lze tedy poznat podle toho, že má „očka jako kočka“. Setkáme-li se s touto celkem nenápadnou žabkou v přírodě, překvapí nás, že nehledá úkryt ve vodě jako ostatní žáby, ale rychle se zahrabe do země – zdá se, jako by se propadla.

Blatnice má silné nohy přizpůsobené k hrabání. Na chodidlech zadních nohou má velký tuhý hrbol pokrytý rohovinou, který jí umožňuje spolu s hrotitou zadní částí těla obratné zahrabávání. Značnou část života tráví ve dne právě v zemi, v noci se vydává na lov.

Sekret, který jí zvlhčuje pokožku, voní po česneku, proto byl její dřívější název blatnice česneková. Pro všechny žáby je vylučování této jemné kapaliny kožními žlázami velmi důležité, protože jim umožňuje dýchání přes pokožku a zároveň je chrání před kožními infekcemi.

Blatnice klade vajíčka v širokých provazcích. Zajímaví jsou i její pulci, kteří jsou největší ze všech žab v České republice. Dosahují délky nad 10 cm a jsou schopni přezimovat. Po přezimování mohou dosáhnout délky i 18–20 cm.

Mladé blatnice jsou menší než pulci, jsou velké 2,5 až 3,5 cm.

Žije skrytým způsobem života, v nížinách a středních polohách. Její výskyt na lokalitě prozradí většinou přítomnost pulců.

Užovka hladká (*Coronella austriaca*) je náš nejmenší had, dorůstá jen do 70 cm, ale bývá velmi útočná. Loví ještěrky, slepýše, mladé hady, ale i hraboše, případně čolky, malé žabky, kroužkovce a hmyz.

Často je zaměňována se zmijí a ubíjena. Liší se od zmije tím, že má za hla-

vou tmavou podkovovitou skvrnu a přes oko se jí táhne k hrdlu tmavý proužek. Hlavu má krytou až k zátylku velkými pravidelnými šitky a oči jsou volné, kdežto u zmije jsou na temeni kromě velkých šitků také nepravidelné drobné šupiny a oči jsou shora kryté velkými šupinami.

Užovka hladká je světlomilný a suchomilný terestrický had s denní aktivitou. Aktivita začíná koncem dubna, zimuje od října do března ve skalních puklinách, norách hlodavců nebo ve starých sklepeních. Páří se obvykle v červnu. Je vejcoživorodá, koncem srpna nebo začátkem září rodí 5 až 8 mláďat obalených vaječnou blanou. Samci dospívají ve třetím roce, samice ve čtvrtém roce života. Dožívá se přes 8 let.

Je ohrožena likvidací hromad kamení, vypalováním stařiny, používáním chemických prostředků na likvidaci rostlin nebo hmyzu, ubíjením lidmi. Její početnost závisí i na dostupnosti její hlavní potravy – drobných plazů. ■

Adéla Tlachačová,
Středisko ekologické výchovy SEVER
adela.tlachacova@ekologickavychova.cz
zdroj: www.herpeta.cz

Konipas horský – pták roku 2025

Česká společnost ornitologická vyhlásila ptákem roku 2025 konipasa horského. Pomyslnou korunu mu předal rehek domácí. Udělením čestného titulu chtějí ornitologové představit veřejnosti méně známý, ale stále poměrně běžný ptačí druh a upozornit na význam přirozených vodních toků pro živočichy, lidi i krajinu. V Česku, kde technické zásahy zkrátily délku vodních toků zhruba o třetinu a významně snížily schopnost krajiny zadržovat vodu, je toto téma mimořádně aktuální.

Výrazně zbarvený konipas horský je u nás poměrně běžným druhem, který se nevyhýbá ani blízkosti lidských sídel. Jeho život je spjatý s vodou. Nejčastěji na něj narazíme při procházce podél proudících toků, ale spatřit ho můžeme i u vodních nádrží.

Konipas horský (*Motacilla cinerea*) je již druhým ptákem z čeledi konipasovitých, který má v Česku titul ptáka roku. V roce 1999 Česká společnost ornitologická vybrala konipasa bílého, který je známější a početnější než konipas horský. Konipas bílý je černobílý, konipas horský je mnohem pestřejší. Žlutou spodinu těla kryje shora popelavě šedý kabátek. Zpěv konipasa horského tvoří řada krátkých, ostrých tónů, které jsou dobře slyšitelné i skrz zurčení vody. Lidová označení, jako třasořítka, třasolka nebo cacorka, od-

kazují na jeho neposedné pohupování dlouhým, štíhlým ocasem.

Konipasi horští přilétají ze zimovišť ve Středomoří ve druhé polovině března. Místo pro hnízdění si vyhledávají v blízkosti vody, ve výšce okolo dvou metrů nad zemí nebo nad vodní hladinou. Hnízdí v dutinách a skalních štěrbinách, ale za vděk vezmou i puklinami vodních staveb a konstrukcemi lávek či mostů. Stavbu hnízda má na starosti samice. Běžně snáší 5–6 vajec a pár může zahnízdit dvakrát, výjimečně i třikrát do roka. O úspěchu hnízdění rozhoduje především počasí, které má vliv na dostupnost a množství potravy. Tu tvoří zpravidla hmyz, nicméně konipasi nepohrdnou ani pavouky, drobnými měkkýši, korýši a v jejich jídelníčku se mohou objevit i pulci obojživelníků či rybí potěr.

Konipasi jsou úzce vázaní na vodu. Ohrožení pro ně představují necitlivé zásahy do vodních toků, výstavby údolních nádrží, klimatická změna přinášející dlouhodobá období horka s minimem srážek i šíření nepůvodních druhů rostlin a živočichů. Jak můžeme konipasy podpořit? Například zvyšováním hnízdních příležitostí. Konipasi rádi obsazují různé typy polobudek, které můžeme po dohodě s vlastníkem objektu umístit třeba pod lávky a mosty nebo na jiná místa v blízkosti vody chráněná před predátory. Můžeme se podílet na redukci porostů invazních rostlin, zejména křídlatky japonské, která dokáže rychle zarůstat břehy toků, čímž znemožňuje konipasům volný pohyb podél břehů, kde obvykle hledají potravu. ■

redakce

zdroj: www.birdlife.cz

Polní ptáci – show v dobrušské speciální škole

Každý z učitelů má svá oblíbená a osvědčená témata. K těm mým patří Ohrožení polní ptáci a opatření pro změnu k lepšímu. Lekce je zpočátku trochu smutná, ale nakonec se mění ve spontánní show. Mám hezkou zkušenost z dobrušské speciální základní školy, kde se do programu zapojilo 30 dětí a osm učitelů.

Třídy jsou sice v dobrušské speciální základní škole méně početné, ale děti, které školu navštěvují, jsou postižené tělesně i mentálně. V duchu jsem při ranní cestě do Dobrušky skoro zaúpěl: „Bože, jak tohle mám dát...“ Ale byl jsem rozhodnut dát do toho všechno a věděl jsem, že mám s sebou skvělou pomoc, kolegyni Katku.

A již jsme v akci. Nejprve sedíme v kruhu na zemi a prohlížíme si modely ohrožených ptáků – skřivana polního, tuňhýka obecného, chrástala polního, strnada obecného i dalších. Podle schopnosti dětí se jim snažíme vysvětlit důvody úbytku polních ptáků (citlivost na chemické prostředky používané v zemědělství, usmrcení ptáků v důsledku stále výkonnější mechanizace, neopatrného setí a sklizně atd.). Program tvoří pět bodů, mezi nimiž si dáváme přestávky.

První lekce je zaměřená na ochranu polí proti hlodavcům pomocí dravčích berliček (odmítnutí jedů). Po poli (ploše tělocvičny) necháváme dětmi rozházet spousty papírových kuliček s názvy jedů, vedle stojí plechovky pomalované lebkami a s zkříženými hnáty – jed. Zemědělci chtějí úrodu přece uchránit proti hlodavcům. Jak? Děti mají buď tleskat, nebo nesouhlasně bučet. Na pole pak dáváme „mrtvé“ dřevěné či plyšové myšky, ptáky, zajička, srnku, to vše zvůhru nohama. A děti bučí a bučí. Některé i našťavaně zařve. Pak stavíme několik stojánků – berliček, tyčka ve tvaru „T“ jako sedátko, a na ně uvazujeme plyšové (můžeme i papírové) dravce a Katka ladným proletem plyšáků nad polem a sebráním hrabošů kořisti naznačuje tu jednoduchou ochranu pole. Děti s nadšením tleskaly moudrému zemědělci, který namísto jedů postaví berličky.

Druhá lekce představuje metodu německých zemědělců v ochraně zejména čejky chocholaté a jejich hnízd. Za 30 let se stavy čejky chocholaté snížily o 50–60 %. To lze vysvětlit jen starším dětem. Pro naše dnešní děti poschováváme při zavřených očích (jen málo jich trochu švindluje) v různých zákoutích vždy několik čejčích strakatých vajíček z papíru. A Katka pak létá tělocvičnou

jako čejka a třepetá trošku silněji nad místy úschovy vajec. Děti ji nyní s otevřenými rukama naznačují pozorování létající čejky dalekohledem. Tak to přece dělají ti moudří němečtí zemědělci před setím kukuřice nebo jiných plodin. Vypozorují pravděpodobná místa s hnízdy a označí je tyčí. Signálem dáváme pokyn a třída se rozeběhne v prostoru, aby každý rychle objevil nějaké čejčí hnízdo s vejci. Objevená hnízda děti označují také stojící tyčkou, aby se čtyřkolový obr traktor složený z brčících dětí při kultivaci či setí hnízdu snadno vyhnul.

Třetí opatření pro polní ptáky jsou tzv. skřívání okna. To je metoda britských farmářů. Skřívání rodina v Anglii poklesla výrazně. S dětmi si nejdříve vysvětlíme, jak zasít správně obilí, aby na poli o ploše náměstí našeho města Dobrušky vznikla při každé jízdě na jednom úseku dvě, tři okna. Několik dětí shluklých kolem mne jako traktoristy vytváří opět hlučící traktor a za námi táhneme secí stroj. Ten jede halou tělocvičny za brčení, hrčení (i diváků kolem) a troubení a rozhazuje zase papírové kuličky jako zrní. Občas však na můj signál tý-tý vypne setí stroje a hned opět na další tý-tý zapne. Takže v pauze, kde nesejeme, vždy vznikne „skřívání okno“. Po setbě se podíváme na ta okna a vyptávám se dětí, co tam vyroste, když ne pšenice nebo ječmen.

I některé děti ze speciálky okamžitě vykřikly: „No přece plevat!“ A to je právě ono. Naprosto správná vědecká odpověď. Takové řídce zaplevelené poličko je totiž nejlepším místem pro usazení hnízda skřivana – a já už jen na konec ukazuji jeho krásný model a umístím jej s několika papírovými vejci do okna. Děti opět radostně aplaudují vstřícnému zemědělci. A jako on, i my chceme také v budoucnosti slyšet nad obilným polem skřívání hlas. Doufejme, že se poučíme od britských kolegů.

Čtvrtý příběh je podobný, ochrana rodin či matek chrástala polního s kouzelnými černými kuřátky. Nejprve s dětmi letmo prohlížíme nádherné omalovánky, manuál České společnosti ornitologické o této metodě. Podobně jako v předchozí lekci traktorista jsem já, beru do vleku za sebou několik dětí nyní jako nebezpečné hučící sekačku. Ta nejprve jezdí kruhovitě okolo pole směrem ke středu a zmenšuje neposečenou plochu. Vydešená chrástalí mláďata, tedy 3–4 odvážné děti, se pohybují ve stále se zmenšujícím prostoru za bučení a pískání dětí (diváků). Hned však následuje druhý výjev, to je naprosto šetrná sklizeň. Projíždíme pole tam a zase zpět prostředkem. A chrástalí kuřátka mohou šikovně utéci do stran, a tak si zachránit život. Za potlesku dětí jako odměny laskavému zemědělci poklá-

dám do pole model chřástala se třemi černými kuřátky a máme všichni radost, že život lze moudře uchránit. Když se zamyslíme, stojí to za to.

Na závěr nastane divoký rej, kdy se s dětmi učíme hrát Indiaku, péfovou hru. Tahle hra jihoamerických indiánských dětí strhne snad každého, kdo se může alespoň trochu hýbat. V Dobrušce se přidali dokonce i dva velcí kluci, zpočátku našeho programu taková trochu ignoranti. Ačkoliv leželi nečinně v rohu na žíněnce, podle paní učitelky oba lekce

velmi bedlivě sledovali. Indiaka je přilákala. Jejich pohybová razance a hbitost se pak skvěle uplatnila.

Radost přítomných učitelů včetně paní ředitelky byla pro mne i Katku příjemnou odměnou. Když jsme odjížděli, vzpomněl jsem si na ranní tenzi. Jakoby se i samo nebe na nás a všechny spontánní děti usmálo.

Následující den přišel pro mne i Katku laskavý email:

Dobrý den a ahoj, moc bych chtěla jménem nás všech ze ZŠ Opočenská

poděkovat za krásné zpestření dopoledne díky vaší ojedinělé prezentaci o polních ptácích. Dětem i nám dospělým se program moc líbil a budeme se těšit na další spolupráci s vámi. Pěkný den a ještě jednou moc děkujeme. Užili jsme si to. S pozdravem Petra Czubová, učitelka. ■

*Pavel Světlík,
A Rocha-Křesťané
v ochraně přírody, o.p.s.
psvetlik@arocha.cz*

Ekocentrum A Rocha se proměňuje

Na podzim minulého roku začala v Dobrém u Dobrušky II. etapa rekonstrukce Krupárny. Starý krupařský mlýn (mlýn na mletí krup) s vodním dílem z doby Marie Terezie, pozdější tkalcovna rodiny Světlíků, zažívá dobrodružnou proměnu. Hukot pil, brusek, úder kladiv, stohy materiálu venku i uvnitř budovy, to je současná atmosféra centra. Umožnil to grant udělený SFŽP pod registračním číslem projektu CZ.05.01.03/09/22_018/0000933 s názvem Ekocentrum biodiverzity a klimatické změny – Přírodovědná expozice podhůří Orlických hor s poradenskou službou – II. etapa.

Navazujeme na první etapu, kdy jsme pomocí přeshraničního projektu s městem Radków a dotací poskytnutých Královéhradeckým krajem upravili přednáškový sál, praktickou čajovnu, kuchyňku a vestavěli sociální zařízení v přízemí.

Nyní se dokončuje rekonstrukce a zateplení celé střechy a půdních prostor. Druhý sál v I. patře bude biodiverzitní učebnou vybavenou dvěma rozsáhlými vitrínami s dioramaty prostředí lesa a mokřadu. V nich vystavíme značnou část rekonstruovaných preparátů ptáků, savců, motýlů a brouků. Jsou to sbírky z padesátých let minulého století. Ve II. podlaží ve dvou ubytovacích prostorách by mohly již od léta pobývat skupinky dobrovolníků, skautů, studentů a dalších návštěvníků.

Jihovýchodní část střechy pokryjí již brzy solární panely a u vchodu do koteleny budou zabudována dvě výkonná tepelná čerpadla. Dojde k výměně kotle z uhlí na dřevo.

Nutno zmínit, že centrum čeká v budoucnosti ještě závěrečná III. etapa. Ta má za hlavní ideu v levé části budovy rozšířit ubytovací kapacity pro domácí, studenty a žáky, taktéž krátkodobě i dlouhodobě dobrovolníky. Na náslunné straně budovy má vzniknout velká terasa k posezení.

Pro III. etapu máme ještě jeden velký sen. Budovou Krupárny totiž protéká náhon ze Zlatého potoka – Dědiny. Spousta vody bez užitku šumí vodopádem, tzv. lednicí, tedy halou, kde bylo kdysi vodní kolo, později Bankiho turbína. Tato voda se po sto metrech vrací zpět do potoka. A právě sem, do stálého vodního díla – splavu, přívodního i odvodního kanálu chceme vrátit chy-

bějící turbínu nebo vodní kolo. Tato věc by přispěla k energetické soběstačnosti centra. Pevně doufáme, že se sen jednou promění v realitu.

Těšíme se, až vás uvítáme a ubytujeme, protože dokončení II. etapy rekonstrukce nám umožní mnohem lepší celoroční využití budovy a také krásného přírodního areálu, certifikované přírodní zahrady. Zvláště v jarním a letním období ▶

► bí jsou tyto pozemky skoro rajskou divočinou, zahradou s třemi rybníčky (jedním i pro plavání) a dalšími čtyřmi malými tůněmi, plnými života, obrostlými bylinami všeho druhu. Louka u soutoku je na jaře plná bledulí a medvědího česneku s keří vonícího lýkovic.

Stacionární krmiště láká nejen v zimě ptáčí i jiné návštěvníky, např. veverky a ježky. Krmíme celoročně podle metody německého vědce prof. Petera Bertholda. Další drobné ochrannářské stavbičky, jako jsou plazníky, ptačníky, broukovíště, hadníky, hmyzí hotely pro včely samotářky, ale i sedm úlů včely medonosné, zásyp pro polní ptáky (např. strnady, nově i koroptve) umožňují této lokalitě bohatý život.

Dvě pozorovatelné vám umožní vše skrytě sledovat. V bezprostřední blízkosti se vám jako na jevišti v podvečer objeví lovcí černý čáp nebo volavka popelavá, během dne potkáte nejčastěji ledňáčka nebo konipasa horského, ptáka letošního roku. Pokud si přivstanete, před rozedněním zde loví vydra, nebo obchází jezírko starý lišák a mlsně sleduje plovoucí kachny. Ve svaahu sousední habřiny máme zbudovaný wood shelter, lesní ložnici, přístřešek pro přespávání. Noční ticho při pobytu v něm vám prozradí vaše sousedy. Pravidelně uslyšíte hlas puštíka, z polí kalouse a ze vzdálenějšího lomu veselý duet výrů.

Jen sto metrů od budovy jsme našli i pobytové znamení vlka, častěji stopy kun, lasic, černé zvěře a urybníků již zmíněné vydry. Ale žádný důvod ke strachu. Naopak, těšíme se z těch všech plachých sousedů a doufáme, že přilákají další zvědavé návštěvníky – ty, kdo touží po tichu, divoké přírodě jako místu k odpočinku a k jejímu studiu. Přijďte i vy něco z toho zažít. ■

*Pavel Světlík a tým A Rocha,
A Rocha-Křesťané v ochraně
přírody, o.p.s.
psvetlik@arocha.cz*

Oslavy Národního dne žab v Prachově

Národní den žab připadá na 12. března, protože podle moudrosti našich předků „Na svatého Řehoře čáp letí přes moře, žába hubu otevře, ledy plují do moře, líný sedlák, který neoře“. Cílem jeho vyhlášení je upozornit na potřebu ochrany obojživelníků. Jak letos proběhly oslavy Národního dne žab v Prachově?

Děti z přírodovědného kroužku Muzea přírody Český ráj oslavily Národní den žab zhlédnutím zábavné prezentace o obojživelnících a přípravou na soutěž Mladý jičínský přírodovědec. Nechybělo ovšem ani pořádné žabí občerstvení – žížaly a červi z ovocného želé a přípitek zeleným žabím nápojem na zdraví všech obojživelníků.

Pro veřejnost, tedy rodiny s dětmi, běžce začátečníky i trénované sportovce se na Prachově konal jarní Žabí běh. Je to běh na předem odhadnutý čas. Jestli si žába musí správně odhadnout čas, kdy se má vydat ze zimoviště do vody, měl by i člověk dokázat odhadnout čas, který potřebuje k překonání určité vzdálenosti. Účastníci nepoužívají na trati hodinky ani mobil, protože žáby taková zařízení nemají. Zato hodně dětí i dospělých se vydává na trať se žabími doplňky. Vítězí ten, jehož skutečný čas se nejméně liší od času, který si sám předem odhadl a zapsal na startovní lístek.

Pro účastníky Žabího běhu byl k dispozici leták Obojživelník a Plaz roku 2025 s aktuálními informacemi, s programem dalších akcí a radami, jak může každý pomáhat těmto zajímavým živočichům, kteří jsou součástí našeho kulturního a přírodního dědictví a určitě si zaslouží péči lidí.

Úplnou novinkou byla tentokrát Žabí stezka, tedy osvětová část příjemného slu-

nečného dne. Každý, kdo ji úspěšně prošel, se v tajence dozvěděl, jaký obojživelník byl vyhlášen obojživelníkem roku 2025. Máte-li o materiál pro přípravu Žabí stezky zájem, napište nám, rádi vám ho zdarma e-mailem pošleme.

Ať tu s námi dále žijí krásné žáby, čolci a mloci, aby z nich mohly mít radost i děti našich dětí! ■

*Marcela Šanderová,
Muzeum přírody Český ráj
mprc@seznam.cz*

Den Země v Babiččině údolí a Ratibořické ovčácké slavnosti

Letos jsme již po patnácté oslavovali Den Země v Babiččině údolí. To už je číslo, že?! Je nám ctí, že můžeme pomoci této osvětové akci šířit dál tak bohužel myšlenky, jako je ochrana životního prostředí, ekologie, místní tradice a produkce lokálních potravin.

Den Země pořádáme již tradičně ve spolupráci se Svazem chovatelů ovcí a koz, spolkem Dubno, z.s., s příznivci Babiččina údolí a podporovateli ochrany přírody. Letos proběhl v sobotu 26. dubna v Babiččině údolí na lukách u ratibořického mlýna, v kuchyňské zahradě, v prostorách vodního mandlu i na přilehlých prostranstvích.

Pro malé i velké návštěvníky je vždy přichystán bohatý program, který zahr-

nuje přehlídku plemen ovcí a koz a ukázkou pastvy. Nechybí ani předvedení práce ovčáckého psa, stříhání ovcí i ruční zpracování vlny. Šikovné ruce řemeslníků předvádějí své umění a výrobky, pěstitelé a chovatelé nabízejí ke koupi své produkty. Vyhledávaným zastavením nejen rodin s dětmi jsou několikery tvořivé dílny, kde si návštěvníci mohou zhotovit drobné předměty spojené se zero waste přístupem a přírodou. Malé i velké lá-

kají na Ovčácké slavnosti i vědomostní hry o přírodu, kvízy, ochutnávky dobrot a volné létání papoušků. Těšíme se příští rok na dalších Ovčáckých slavnostech na viděnou! ■

*Mgr. Marta Kmoníčková,
Centrum rozvoje Česká Skalice, o.p.s.
marta.kmonickova@centrumrozvoje.eu*

Čistá energie zítřka: Jak se budoucí řemeslníci učí měnit svět k lepšímu

V době, kdy se stále více mluví o klimatické změně, uhlíkové stopě a nutnosti přechodu na udržitelnější způsob života, roste význam vzdělávání mladé generace. Přesně touto cestou se vydala Střední škola hotelnictví, řemesel a gastronomie v Trutnově, která inspiruje své žáky k přemýšlení o vztahu k životnímu prostředí a vede je k odpovědnému přístupu k planetě. A kdo jiný než budoucí instalatéři, kteří budou jednou přímo pracovat s technologiemi šetřícími energii a vodu, by měl být v tomto směru o krok napřed?

Právě budoucí instalatéři se letos v únoru vydali do *Infocentra obnovitelných zdrojů ČEZ* a na malou vodní elektrárnu Hučák v Hradci Králové, aby si na vlastní oči prohlédli, jak funguje výroba energie z obnovitelných zdrojů. Exkurze připadla na jeden z nejmrazivějších dnů roku, 18. února 2025. A i když hladina Labe kolem jezu zvaného „Hučavý“ byla částečně pokrytá ledem, turbíny Hučáku se točily bez zaváhání a přeměňovaly energii vody v čistou elektřinu pro stovky domácností.

Virtuální cesta do světa obnovitelné energie

Celý den odstartoval v moderním sále s velkoplošným plátnem, kde se studenti ponořili do světa dokumentárních filmů o obnovitelné energetice. Průvodkyně Markéta Podzemná představila Vizi 2030 skupiny ČEZ – ambiciózní plán na dosažení bezemisní výroby elektřiny pod heslem *Čistá energie zítřka*. Studenti se dozvěděli o historii i současném významu vodní elektrárny Hučák, která je vzorem spojení tradice s moderními technologiemi.

Velký úspěch slavila virtuální prohlídka větrné elektrárny. Pomocí 3D simulace studenti vystoupali výtahem do gondoly na vrcholu větrníku, kde si prohlédli turbínu a generátor. Dozvěděli se, jak se gondola automaticky otáčí za větrem a proč se při příliš silném větru celá soustava bezpečně zastavuje.

Nechyběla ani fascinující ukázka provozu přečerpávací vodní elektrárny Dlouhé Stráně. Žáci sledovali, jak se v noci voda přečerpává do horní nádrže a přes den její pád vyrábí energii v době, kdy ji potřebujeme nejvíce. Tento chytrý systém ukazuje, jak může příroda ve spolupráci s technologií vyrovnávat rozdíly mezi spotřebou a výrobou energie.

Slunce, voda, vítr... a biopaliva!

Představeny byly i další obnovitelné zdroje: solární panely, které ČEZ instaluje na místech bývalých uhelných dolů – ideální způsob, jak přetvořit jizvy v krajině v přínos pro budoucnost. Nechyběl ani vhléd do fungování jaderných elektráren, které poskytují energii bez emisí oxidu uhlíkového.

Praktickou část exkurze obohatila prezentace modelů Kaplanovy, Francisovy a Peltonovy turbíny, které ukazují, jak se různé typy turbín uplatňují podle síly a výšky vodního toku. Interaktivní expozice pak studentům umožnila doslova si „osahat“ fungování obnovitelných zdrojů: od demonstrace větrné elektrárny přes výrobu tepla z biomasy až po simulaci elektrického výboje nebo virtuální tornádo.

Velkou radost měla celá skupina z digitálních her na dotykových panelech, kde si studenti mohli otestovat nově nabyté znalosti, a z virtuální reality, která je přenesla do prostředí moderních elektráren budoucnosti.

Když stoletá turbína a moderní technologie pracují bok po boku

Na samotný závěr si budoucí instalatéři prohlédli provoz vodní elektrárny Hučák v realu. Viděli například česle zachytávající větve a odpad, které chrání turbínu, a boční obtok pro ryby, umožňující jejich bezpečný pohyb proti proudu. Největší dojem ale zanechala prohlídka srdce elektrárny – historických turbín, které tu pracují již více než 100 let, a přesto jsou dnes propojeny s moderním řídicím systémem. Krásná ukázka toho, jak mohou tradice a pokrok jít ruku v ruce.

Budoucnost patří čisté energii

Exkurze byla víc než poučná – nabídla inspiraci a naději, že obnovitelné zdroje jsou nejen cestou vpřed, ale i šancí, jak vrátit rovnováhu planetě. Velké poděkování patří Infocentru ČEZ a paní Markétě Podzemné, která celý den zpříjemnila a obohatila o cenné informace i zážitky.

Pokud vás zajímá, co všechno můžete v Infocentru zažít, určitě si nenechte ujít například oslavy Dne vody 22. března nebo Den Země 27. dubna. Pro odvážnější se chystají i noční prohlídky elektrárny. A kdo ví – třeba právě tato místa inspirují další generace k tomu, aby se staly strážci čisté energie budoucnosti. ■

*Ing. Petra Jansová, ředitelka,
Střední škola hotelnictví,
řemesel a gastronomie,
Trutnov, příspěvková organizace
petra.jansova@horegas.cz*

Lesní pedagogika na České lesnické akademii v Trutnově

Studenti České lesnické akademie pořádají již několik desítek let celodenní akce lesní pedagogiky – environmentálního vzdělávání pro žáky základních a mateřských škol. Akce většinou probíhají v areálu školy nebo na školním polesí. Hravou formou seznamují děti s prací lesníků a snaží se v dětech probudit zájem o přírodu a les.

Hlavním cílem lesní pedagogiky je zlepšit vztah člověka k lesu a učit lidi ohleduplnému chování v něm. Dále také vysvětlit základní principy hospodaření v lese a ukázat dřevo jako obnovitelnou a krásnou surovinu. Les naši studenti využívají pro děti jako učebnu i hernu zároveň. V některých případech i jezdí do škol a školek a v jejich areálu či blízkém okolí zábavnou formou ukazují, jak vnímat přírodu, nejlépe všemi smysly. Učí děti pojmenovat různé druhy rostlin a živočichů. Oblíbenou aktivitou malých dětí je sázení semenáčků do lesní školky, či výsadba mladých stromků v lese. Ukázky lesní zvěře, kožešin, parohů, rohů, zubů, stop... Vytváření si karet lesních stromů za pomoci přírodnin nasbíraných v lese, frotáže borky a podobně. Všechny tyto a mnohé další aktivity učí děti pečovat o přírodu a chránit ji. ■

*Mgr. Marta Hamerská,
Česká lesnická akademie Trutnov –
střední škola a vyšší odborná škola
hamerska@clatrutnov.cz*

Environmentální výchova na speciálních školách v Hradci Králové

Mateřská škola, Speciální základní škola a Praktická škola, Hradec Králové se dlouhodobě věnuje environmentálnímu vzdělávání, které je přizpůsobeno potřebám, dovednostem a zájmům žáků. Cílem je vést děti k přirozené úctě a lásce k přírodě a podporovat místně zakotvené učení.

Environmentální výuka u nás není pouze součástí vzdělávacího předmětu *Ekologická výchova*, ale prolíná se i do mnoha dalších aktivit, jako je zájmový kroužek a nejrůznější programy, které pro děti organizujeme samostatně i ve spolupráci s různými partnery. Mezi naše dlouholeté spolupracovníky patří organizace jako STUŽ, SEVER HK, Tonda Obal a mnoho dalších. V posledních třech letech jsme navázali intenzivní spolupráci s organizací JARO Jaroměř, která bude letos rozšířena o nové aktivity zaměřené na ochranu přírodní památky Na Plachtě v Hradci Králové. Tato aktivní spolupráce poskytne žákům příležitost zapojit se do praktických činností, které přispějí k ochraně přírody, a zároveň získat cenné praktické zkušenosti.

Zaměřujeme se také na tradiční, každoroční aktivity. Mezi ně patří například canisterapie, která pomáhá žákům rozvíjet emocionální dovednosti a posiluje jejich vztah k přírodě prostřednictvím kontaktu se zvířaty. Každoroční Vánoční jarmark zase spojuje žáky, učitele a rodiče v přátelské atmosféře, podporuje

spolupráci a připomíná vánoční tradice. Velkou pozornost věnujeme i Dnům v přírodě, které pořádáme dvakrát ročně a které žákům umožňují prozkoumávat přírodu našeho kraje. Vedle Dnů v přírodě pořádá škola také Školy v přírodě. Obě tyto akce nejenom podporují ochranu přírody, ale také dávají žákům možnost pochopit souvislosti v přírodě a vztah mezi místní komunitou a okolním prostředím. Naši žáci se také pravidelně účastní úklidových akcí v okolí školy v rámci programu *Uklidíme Česko*.

Významným prvkem podporujícím environmentální výchovu u nás ve škole je Ekokoutek, který je jednak centrálním místem nejrůznějších pomůcek, publikací a materiálů s environmentální tematikou k zapůjčení, ale zároveň i místem samotné environmentální výchovy. V Ekokoutku je vždy na dobu jednoho až dvou měsíců připraven tematicky zaměřený program, a to při příležitosti vybraného významného environmentálního dne, jako je nyní v březnu např. Mezinárodní den lesů. Žáci v rámci tohoto programu získávají podstatné i zajíma-

vé informace, procházejí programy, které jim pomáhají lépe porozumět přírodě a ekologickým problémům. Tyto programy plné informací, pomůcek a pracovních listů jsou doplněny interaktivními aktivitami, jako jsou stezky, únikové hry a další zábavné edukační činnosti, které probíhají jak ve škole, tak venku. Cílem je nejen zprostředkovat žákům důležité informace o životním prostředí, ale také je motivovat k pohybu, spolupráci a zvědavosti. Aktivně je zapojujeme do hledání řešení ekologických problémů, což zároveň podporuje jejich rozvoj v oblasti kritického myšlení a týmové práce.

Naše škola klade důraz na propojení teoretické výuky s reálným světem. Ať už jde o praktické činnosti, nebo o teoretické lekce, všechny naše aktivity mají za cíl pomoci žákům rozvíjet odpovědný přístup k životnímu prostředí a ukázat jim, jak mohou aktivně přispět k jeho ochraně. ■

Mgr. Lenka Lukešová,
Mateřská škola, Speciální základní škola a Praktická škola, Hradec Králové
lenka.lukesova@specialnihk.cz

Společně s dětmi proti suchu: Jak probouzet vztah k přírodě a naučit děti chránit krajinu

Svět kolem nás se mění. Náhlé přívalem povodně, současně vysychající studny – varovné symptomy krajiny, která ztratila schopnost hospodařit s vodou. Ještě nedávno jsme si mysleli, že podobné problémy budou řešit až generace po nás. Jenže neblahé změny nás dohání rychleji, než jsme možná čekali. O to víc řešení těchto problémů dolehne na bedra budoucích generací.

Jak ale děti učit, že voda není samozřejmost? Jak jim ukázat, že krajina se dá napravovat a chránit? A hlavně – jak je k tomu přirozeně vést? Odpovědí je dlouhodobý vzdělávací projekt Společně s dětmi proti suchu, který propojuje ekologickou výchovu s praktickou částí v přírodě. Děti se neučí jen teorii, ale aktivně pozorují, experimentují a vnímají proměny přírody vlastníma očima.

Metodika je určena pro školy (1. stupeň), ekocentra, skautské oddíly i další dětské skupiny, které chtějí učit jinak – venku, v terénu a skrze reálné zážitky. Protože kde jinde porozumět, jak funguje příroda, než přímo v krajině?

Proč učit o krajině jinak?

Představte si běžnou hodinu přírodovědy. Učitel ukazuje obrázek říční nivy v učebnici a vysvětluje, jak voda ovlivňuje krajinu. Děti sedí v lavicích, dívají se, poslouchají... ale chápou skutečně, co to znamená? A teď si představte stejnou třídu venku. Děti stojí u potoka, všímají si, kudy voda teče, kde se zadržuje, jak vypadá půda, která je příliš suchá. Zkoušejí jednoduché experimenty s vsádkou vody, porovnávají rozdíly mezi travnatou a holou půdou.

Tento rozdíl je obrovský. Děti si věci zapamatují nejlépe, když je mohou

samy prožít, zažít a vyzkoušet. A právě na tom je postavena metodika Společně s dětmi proti suchu – na objevování krajiny vlastníma rukama.

Jednoduché otázky, jako „kam zmizí voda po dešti?“, „proč některé potoky vysychají?“ nebo „jak můžeme zadržet vodu v krajině?“, se stávají výzvou k pátrání. Děti se učí pozorovat, diskutovat a přicházet na vlastní návrhy řešení.

Když děti tvoří krajinu

Metodika je postavena na aktivním zapojení dětí do péče o krajinu. Děti

nejen pozorují, ale hlavně konají. Co to znamená v praxi? Skutečné projekty!

- **Zasazení stromu nebo keře** – děti samy navrhnu, kam ho vysadit, aby pomohl stínit nebo zadržet vodu.
- **Vytvoření malé tůňky** – sledují, jak se do ní nastěhují žáby a hmyz, jak se mění během roku.
- **Budování dešťových záhonů** – zjišťují, jak funguje vsakování vody a proč je důležité.
- **Pozorování proměn přírody v průběhu roku** – učí se rozpoznávat vliv počasí na krajinu.

Každý takový počín pomáhá dětem vidět reálné důsledky jejich činnosti. Když se k tůňce po pár týdnech vrátí a najdou v ní pulce, pochopí, že jejich práce měla smysl. Když si sáhnou na půdu pod stromem a zjistí, že je stále vlhká, zatímco půda na volném prostranství je suchá a praská, uvědomí si, jak moc může zeleň ovlivnit mikroklima. Kromě toho rostou v zodpovědné lidi, kteří chápou, že mohou věci kolem sebe aktivně ovlivňovat.

Od teorie k praxi: Jak projekt probíhá?

Program se skládá z několika fází:

Pozorování krajiny

Prvním krokem je pochopení toho, jak krajina kolem nás funguje. Děti se prostřednictvím badatelských, poznávacích a smyslových aktivit při pravidelných „expedičních dnech“ učí například

**SPOLÉČNĚ
S DĚTMI
PROTI SUCHU**

Živá krajina

PRAMENY
ZÁKLADNÍ ŠKOLA

vnímat vodu – kudy teče, kde se zadržuje, kde naopak rychle mizí. Provádějí jednoduché experimenty s půdou a vodou, srovnávají různá prostředí a učí se hledat souvislosti.

Návrhy řešení

Jak by se dalo krajině pomoci? Kde by mohla vzniknout tůň? Jaký strom by se hodil do školní zahrady? Děti navrhnou vlastní projekty, diskutují o nich a hledají nejlepší variantu.

Realizace!

Nejlépeší část: děti sázejí, kopou, staví, zkouší. Práce při realizaci vlastních projektů dává dětem pocit odpovědnosti – krajina se pro ně stává osobním tématem.

Dlouhodobé zkoumání

Co se změnilo? Funguje opatření tak, jak jsme chtěli? Žáci dokumentují své projekty a sledují, jak se jejich práce vyvíjí v čase.

Co si děti odnesou?

Hlavně zážitek, který jim zůstane na celý život. Naučí se vidět krajinu jinými očima, pochopí, že voda není samozřejmost a že každý člověk může přispět ke zlepšení svého okolí. Získají praktické dovednosti, které jim pomohou chápat

principy ekologie i v běžném životě.

Metodika tak vytváří novou generaci lidí, kteří si ke krajině budují skutečný vztah. Právě ty děti, které dnes učíme pečovat o přírodu, budou jednou těmi, kdo budou rozhodovat o tom, kam bude směřovat naše země jako celek.

Budoucnost (krajiny) začíná u dětí

„Kdo chce hýbat světem, musí pohnout nejdříve sám sebou,“ řekl kdysi Sókratés. A to platí i dnes. Pokud chceme zdravější krajinu a lepší hospodaření s vodou, musíme začít u těch nejmladších. Děti nejsou jen budoucností – mohou být součástí změny už teď.

Metodika Společně s dětmi proti suchu je inspirována principy Modelu Živá krajina, který ukazuje, jak prakticky obnovovat vodní režim a přizpůsobovat krajinu změnám prostředí. Úspěšně ji „odpilotovali“ v ZŠ Prameny, a dnes ji využívají desítky pedagogů. Chcete metodiku využít ve své škole, ekocentru nebo oddílu? Rádi vám s tím pomůžeme, ozvěte se nám! ■

Dagmar Michalíková, Živá krajina, z. s.
ahoj@zivakrajina.info

KALENDÁŘ AKCÍ

Správa KRNAP, oddělení environmentálního vzdělávání a výchovy Vrchlabí

17. května, 21. června, 19. července,
16. srpna a 21. září 2025

FOTOVYCHÁZKA DO KRKONOŠ

Pohodový výlet na místa v Krkonoších, která jsou málo známá, ale hodně zajímavá. Místo konání: bude upřesněno na www.krnapp.cz

Cena: děti do 6 let zdarma, děti od 6 do 15 let 80 Kč, ostatní 150 Kč, rodina 250 Kč

Kontaktní osoba, přihlášky: Radek Drahny, 499 456 310, rdrhny@krnapp.cz

26. dubna a 3. května 2025, začátky
vycházek v 7.30, 9.00 a 10.30 hodin

VÍTÁNÍ PTAČÍHO ZPĚVU

Podle nosa poznáš kosa, podle zpěvu poznáš ostatní. Poslech ptačích hlasů, objevování ptačích hnízd, kroužkování opeřenců a hry pro děti.

Místo konání: Vrchlabí, zámecký park a rybník za letištěm

Cena: zdarma

Kontaktní osoba: Daniel Bílek, 499 456 322, dbilek@krnapp.cz

14. června 2025,
začátek vycházky v 9 hodin

ROZKVETLÉ PODHŮŘÍ

Terénní exkurze z cyklu Nás učí příroda. Botanická vycházka, kde se dozvíte a uvidíte, co vše v podhůří Krkonoš roste. Místo konání: bude upřesněno

Cena: děti do 6 let zdarma, děti od 6 do 15 let 80 Kč, ostatní 150 Kč, rodina 250 Kč

Kontaktní osoba: Lucie Kodoušková, 604 805 295, lkoudouskova@krnapp.cz

29. srpna 2025, od 19 hodin

EVROPSKÁ NOC PRO NETOPÝRY

Seznámení s životem netopýrů se zaměřením na druhy Krkonoš, živé ukázky.

Místo konání: Vrchlabí, zámek

Cena: zdarma

Kontaktní osoba: Kamila Nývtová, 603 912 529, knvltova@krnapp.cz

6. září 2025

JAK NEJÍT Z BULTU DO ŠLENKU

Terénní exkurze z cyklu Nás učí příroda.

Místo konání: bude upřesněno

Cena: děti do 6 let zdarma, děti od 6 do 15 let 80 Kč, ostatní 150 Kč, rodina 250 Kč

Kontaktní osoba: Lucie Kodoušková, 604 805 295, lkoudouskova@krnapp.cz

5. října 2025, sraz v 9.30

OŘEŠNÍK KROPENATÝ, LOUSKAČ OŘECHŮ

Terénní exkurze z cyklu Nás učí příroda.

Poslechnete si v Krtkovi a uvidíte na exkurzi, co dokáže ořešník kropenatý. Tento krkavcovitý pták vyhledává na podzim ořechy a my se vydáme na jeho místa. Dalekohledy s sebou.

Místo konání: KCEV Krtek Vrchlabí + terén
Cena: děti do 6 let zdarma, děti od 6 do 15 let 80 Kč, ostatní 150 Kč, rodina 250 Kč

Kontaktní osoba: Daniel Bílek, 499 456 322, dbilek@krnapp.cz

→ Aktuální nabídku akcí, přesné časy zahájení a další informace k jednotlivým akcím najdete na www.krnapp.cz.

A Rocha-Křesťané v ochraně přírody, o. p. s.

7.–8. června 2025

VÍKEND OTEVŘENÝCH PŘÍRODNÍCH ZAHRAD

V sobotu 7. 6. od 10 a od 14 hodin proběhne exkurze spojená s doprovodným programem pro děti. V neděli 8. 6. je možné si ukázkovou certifikovanou přírodní zahradu prohlédnout bez průvodce.

Místo konání: přírodní zahrada Ekocentra A Rocha, Dobré 85, 517 93

Kontaktní osoba: Pavel Světlík, 775 042 228, psvetlik@arocha.cz

→ Bližší informace o akcích na www.arocha.cz.

Muzeum přírody Český ráj z. s.

5. května 2025, od 9 hodin

MLADÝ JIČÍNSKÝ PŘÍRODOVĚDEC

Soutěž pro děti od 6 do 18 let na trati v přírodě.

Místo konání: Prachov

Startovné: 30 Kč

Kontaktní osoba: Marcela Šanderová, 732 858 380, mpcr@seznam.cz

11. května – 31. srpna 2025

PŘÍRODOVĚDNÁ SOUTĚŽ

Ověřte si svoje znalosti a získajte nové.

Místo konání: zahrada Muzea přírody Český ráj, Prachov

Cena: zdarma

Kontaktní osoba: Marcela Šanderová, 732 858 380, mpcr@seznam.cz

15. června 2025, od 10 hodin

SLAVNOSTNÍ VYHLÁŠENÍ VÝSLEDKŮ SOUTĚŽE NAMALUJ OBOŽIVELNÍKA NEBO PLAZA ROKU

Slavnostní vyhlášení výsledků výtvarné soutěže, otevření stejnojmenné výstavy výtvarných prací, předání diplomů, čestných uznání a cen.

Místo konání: Muzeum přírody Český ráj, Prachov

Cena: zdarma

Kontaktní osoba: Marcela Lazurková, 732 927 926, mpcr@seznam.cz

1. července – 31. srpna 2025

LETNÍ SOUTĚŽ O PRACHOVSKÝCH SKALÁCH

Ověřte si svoje znalosti a získajte nové.

Místo konání: Prachov

Cena: zdarma

Kontaktní osoba: Marcela Lazurková, 732 927 926, mpcr@seznam.cz

1. července – 31. srpna 2025

LETNÍ FESTIVAL PŘÍRODY V RÁJI

Audiovizuální program. Prodloužená otevírací doba muzea o sobotách do 20 hodin, tematické večery.

Místo konání: před Muzeem přírody Český ráj, Prachov

Cena: 50 Kč dospělý, 40 Kč dítě

Kontaktní osoba: Marcela Lazurková, 732 927 926, mpcr@seznam.cz

16. srpna 2025, od 17 hodin

KUDY PROŠEL CÍSAŘPÁN

Výcházka do skal s průvodcem a s vprávením příběhů, které se v Prachovských skalách odehrály od druhohor po současnost, doprovod členů tradičních vojenských jednotek, posezení u táboráku.

Místo konání: Prachov

Cena: zdarma

Kontaktní osoba: Petr Lazurko, 732 927 926, lazurkop@seznam.cz

12. října 2025, start v 10 hodin

PODZIMNÍ ŽABÍ BĚH

Rekreační běh. Vítězí ten, kdo nejpřesněji odhadne svůj čas na trati.

Místo konání: Prachov

Startovné: 30 Kč na trase 2 km, 50 Kč na trase 7 km

Kontaktní osoba: Martin Šandera, 732 858 380, m.sandera@seznam.cz

→ Bližší informace o akcích na www.mpcr.cz.

Centrum rozvoje Česká Skalice, o. p. s.

1. května – 30. září 2025

ČESKÁ SKALICE V PROMĚNÁCH ČASU

Výstava v informačním centru.

Místo konání: Informační centrum Česká Skalice, Legionářská 33 (vchod je umístěn z třídy T. G. Masaryka)

Cena: zdarma

4. května 2025, od 10 hodin

BYLINKOVÁ ŠKOLA

Výšlap se vzdělávacím přesahem. Projedeme Koldovku, část Babiččina údolí a Přírodní rezervaci Dubno. Budeme poznávat květiny a byliny, budeme mluvit o fytofarmakologii, také zabrousíme do zoologie, krajinotvorby a historie. Navštívíme suťové a lužní lesy, slatinné louky s orchidejemi i zaniklé tvrzíště s jeskyní a historickými rytinami, přejde-

me přes bojiště z doby husitských válek a války z roku 1866, obeameme nejstarší dub náchodského okresu a prostudujeme podivuhodné květenství magické rostliny áronu plamatého.

Budeme mít nabitý program, tak si nezapomeňte svačinu, pití a pohodlné boty.

Exkurzi povede učitel náchodského gymnázia Mgr. Jan Ježek, autor publikace Kniha o Kladském pomezí.

Na exkurzi se hlase předem.

Místo konání: sraz před skautskou základnou v České Skalici, Pivovarská 409

Cena: 150 Kč

Kontaktní osoba:

Marta Kmoníčková, 777 653 301, marta.kmonickova@centrumrozvoje.eu

7.–11. července 2025

PŘÍMĚSTSKÝ TÁBOR BADATELSKÉ DOBRODRUŽSTVÍ

Příměstský tábor se zázemím ve Staré radnici v České Skalici. Pět dní dobrodružství, poznávání přírody, pozorování okolní divočiny, pohybu v lese a na loukách, dobého jídla a pití, tvoření a nezapomenutelných zážitků. Jako badatelé budeme používat dalekohledy, minimikroskopy, zvětšovací kelímky, budeme vyrábět kukátku pod vodní hladinu, výtvarně svět přenášet na papír a užívat si léto. Tábor je vhodný jak pro dívky, tak pro kluky. Příchod mezi 7.00–8.00 a odchod mezi 15.00–17.00.

Cena: 2 000 Kč (zahrnuje materiál, pomůcky, celodenní stravu, vstupy, odborné lektory)

Kontaktní osoba, přihlášky:

Marta Kmoníčková, 777 653 301, marta.kmonickova@centrumrozvoje.eu ►

10.–17. srpna 2025

LETNÍ TÁBOR POD STANEM – DOBRODRUŽSTVÍ V ZEMI INDIÁNŮ

Rodinný tábor se spaním ve stanech s podsadou u Havlovic. Sedm dní dobrodružství, poznávání přírody, života na čerstvém vzduchu, pohybu v lese, promyšlené celotáborové hry, dobrého jídla a pití, koupání v řece, rekreačních výjezdů na lodi, poznávání přírody a přírodních tajů, tvoření a nezapomenutelných zážitků. Tábor je vhodný jak pro dívky, tak pro kluky.

Příjezd 10. 8. 2025 od 14.00 do 16.00, odjezd 17. 8. 2025 od 10.00 do 12.00. Cena: 3 300 Kč (zahrnuje materiál, pomůcky, celodenní stravu, vstupy, ubytování, odborné lektoři)
Kontaktní osoba, přihlášky: Marta Kmoníčková, 777 653 301, marta.kmonickova@centrumrozvoje.eu

20. září 2025, od 10 do 16 hodin

DOŽÍNKY V RATIBOŘICÍCH

Oslava tradice a sklizně. Přijďte s námi oslavit sklizeň úrody a požehnání naší Země!

Na co se můžete těšit? Na představení a ochutnávky od místních zemědělců, farmářů a pěstitelů, lidovou muziku a tance, dobré jídlo a pití, dožínkové tradice, stánkový prodej, Ekokaravan, všímavé meditace, zážitkové jízdy na ráfovém voze s koňmi, zábavné a naučné stezky pro malé i velké a genius loci prostoru, kudy procházely postavy z knížky Babička.

Místo konání: Babiččino údolí, Ratibořice, u mandlu
Cena: vstupné zdarma
Kontaktní osoba: Marta Kmoníčková, 777 653 301, marta.kmonickova@centrumrozvoje.eu

23. října 2025, od 16 do 18 hodin

DÝŇOVÁNÍ PO ČESKU

Odpočinkové odpoledne pro celou rodinu. Budou připraveny dýně k vydlabání, dýňové dobroty, lahodné pití, Semínkovna, swap pokojových rostlin, dílny a zajímavá stezka, při které se třeba i něco nového dozvíte.

Místo konání: Stará radnice na Husově náměstí v České Skalici
Cena: vstupné dobrovolné
Kontaktní osoba: Marta Kmoníčková, 777 653 301, marta.kmonickova@centrumrozvoje.eu

→ Další informace k jednotlivým akcím najdete na www.centrumrozvoje.eu nebo na sociálních sítích @ Vzdělávací programy OBZORY.

Středisko ekologické výchovy SEVER Hradec Králové

13. května 2025, 13–15 hodin

WORKSHOP BYLINY A PLEVELE

Přijďte si společně nasbírat byliny a vyrobit si z nich lahodné smoothie. Pro pedagogy máme tipy, jak zapojit téma do výuky.

Místo konání: SEVER HK, Pražská třída 1/46, Hradec Králové
Kontaktní osoba: Karin Richterová, 603 725 695, karin.richterova@ekologickavychova.cz

14.–18. července 2025, denně od 8 do 16 hodin

LETNÍ PŘÍMĚSTSKÝ TÁBOR

Dopřejte svým dětem zažít nezapomenutelné prázdninové dobrodružství! Pod vedením zkušených lektorek zažijí spoustu zábavy, poznají nová místa a vyzkouší si neobvyklé aktivity.

Místo konání: Hradec Králové a výlety po okolí
Kontaktní osoba: Katka Lichtenbergová, 605 908 830, katerina.lichtenbergova@ekologickavychova.cz

3.–5. srpna 2025

LETNÍ SEMINÁŘ MÍSTNĚ ZAKOTVENÉHO UČENÍ

Proč je vztah k místu důležitý a jak tento vztah posilovat u dětí již v mateřské škole? Během 3denního semináře vás seznámíme se základy terminologie a vyzkoušíte si různé ukázkové zážitkové aktivity.

Místo konání: Středisko ekologické výchovy SEVER Horní Maršov
Kontaktní osoba: Karin Richterová, 603 725 695, karin.richterova@ekologickavychova.cz

8. října 2025, od 8 hodin

KAPRADÍČKO 2025

Zveme vás na regionální setkání pedagogů mateřských škol se zájmem o environmentální výchovu a podporující vzájemnou výměnu zkušeností a spolupráci, tentokrát s podtitulem Význam rostlin pro člověka.

Místo konání: SEVER HK, Pražská třída 1/46, Hradec Králové
Kontaktní osoba: Lenka Hronešová, 607 602 903, lenka.hronesova@ekologickavychova.cz

→ Bližší informace o akcích na www.ekoseverhk.cz.

Středisko ekologické výchovy SEVER Horní Maršov

14. června 2025

FESTIVAL DOTEKY

Tradiční multikulturní festival zejména pro rodiny s dětmi. Hudba, divadlo, výstava, dílničky a stezka pro děti, výborné občerstvení z farské kuchyně.

Místo konání: DOTEK – Dům obnovy tradic, ekologie a kultury, Horní Maršov

Vstupné: dospělí 160 Kč, děti 80 Kč

Kontaktní osoba:

Adéla Tlacháčová, 776 323 143,

adela.tlachacova@ekologickavychova.cz

24.–26. srpna 2025

LETNÍ ŠKOLA MÍSTNĚ ZAKOTVENÉHO UČENÍ

Chcete atraktivně zprostředkovat místní témata dětem i dospělým? Naučte se efektivně tvořit vlastní kvalitní regionální učebnice a pracovní listy!

Místo konání: DOTEK – Dům obnovy tradic, ekologie a kultury, Horní Maršov

Cena: 4 520 Kč

Kontaktní osoba: Hana Kulichová, 739 203 204, hana.kulichova@ekologickavychova.cz

19.–20. září 2025

ZAHRADNÍ SETKÁNÍ III

Pro všechny zahradní nadšence, účastníky zahradních seminářů, kurzů a školních projektů. Setkání lektoruje doc. RNDr. Ladislav Miko, Ph. D.

Místo konání: DOTEK – Dům obnovy tradic, ekologie a kultury, Horní Maršov a přírodní zahrada na DOTEK

Cena: 1 200 Kč

Kontaktní osoba: Šárka Škodová, 739 203 208, sarka.skodova@ekologickavychova.cz

NABÍDKA LETNÍCH TÁBORŮ

6.–12. července 2025

MALÝ TÁBOR PRO MALÉ DĚTI

Ideální první tábor pro vaše děti ve věku 7–11 let.

Místo konání: SEVER Horní Maršov, Krkonoše

Cena: 4 100 Kč

Kontaktní osoba: Milada Dobiášová, 734 310 967, milada.dobiasova@ekologickavychova.cz

7.–11. července 2025

DOTEK KEMP

Týden plný zážitků a poznávání pro mladé ve věku 13–18 let.

Místo konání: DOTEK Horní Maršov, Krkonoše

Cena: 1 400 Kč

Kontaktní osoba: Silvie Kozlovská, silvie.kozlovska@ekologickavychova.cz

16.–26. července 2025

LETNÍ TÁBOR KRKONOŠSKÉ DOBRODRUŽSTVÍ

Tábor pro milovníky přírody ve věku 11–15 let.

Místo konání: SEVER Horní Maršov, Krkonoše

Cena: 6 900 Kč

Kontaktní osoba: Milada Dobiášová, 734 310 967, milada.dobiasova@ekologickavychova.cz

26. července – 3. srpna 2025

RODINNÝ TÁBOR KRKONOŠOVI POMOCNÍCI

Dobrovolnická činnost spojená s prožitkovým programem.

Místo konání: SEVER Horní Maršov, Krkonoše

Cena: 3 200 Kč (základní cena) /

4 500 Kč (sponzorská cena)

Kontaktní osoba: Šárka Škodová, 739 203 208, sarka.skodova@ekologickavychova.cz

25.–29. srpna 2025

PŘÍMĚSTSKÝ TÁBOR NA DOTEKU

Týden plný zážitků a poznání v přírodě pro děti ve věku 5–10 let.

Místo konání: DOTEK Horní Maršov, Krkonoše

Cena: 2 700 Kč

Kontaktní osoba: Šárka Škodová, 739 203 208, sarka.skodova@ekologickavychova.cz

→ Bližší informace o akcích na www.dotek.eu.

↓ Projekt začíná
kontaktováním náčelníků
a starostů a průzkumem –
vesnice Kenieba

Nejstabilnější stát západní Afriky přispívá k záchraně ohrožených druhů

Země s obdivuhodnou diverzitou, kde se střetávají tradiční a moderní způsoby života, pobřežní ekosystémy s vnitrozemskými savanami a historické památky s dynamickou současností. To je Senegal, země západní Afriky, která se pyšní stabilitou i slibným přístupem k ochraně přírody.

Mírné předání moci v turbulentním regionu

Po napínavém roce 2023, kdy občané a instituce západoafrického Senegalu protestovali proti snahám končího prezidenta Macky Salla ohnout volební pravidla v zemi, došlo v roce 2024 k demokratickým volbám a na rozdíl od mnoha dalších států v regionu v poslední době i k mírovému předání moci.

Nejmłodším prezidentem v historii země se stal 44letý Bassirou Diomaye

Faye s příslibem, že prosadí zásadní reformy a zlepší především situaci v zemi početně zastoupené mladé generace. I přes to, že první povolební rok mnoho výsledků nepřinesl, si Senegal udržel pověst nejstabilnější země a je příkladem demokracie v západní Africe.

Senegal: země rozmanitosti

Senegal má bohatou historii sahající od říší Ghana a Mali, kde se formovaly komplexní vztahy mezi početnými etniky obývajcími Senegal, přes kolo-

niální období až po nezávislost v roce 1960. Přibližně 95 % obyvatel Senegalu se hlásí k islámu a 4 % se hlásí ke křesťanství, zároveň ale udržují uctívání změřelých předků a často i duchů spojených s přírodními silami. Vedle různorodosti etnických skupin, jako jsou Wolofové, Peulové či Sererové, je Senegal také ekonomicky různorodý – od rybolovu a zemědělství (zejména pěstování arašídů, prosa a rýže) až po rostoucí turistický průmysl, těžbu zlata, vápenky a technologická centra v Dakaru. ►

Národní park Niokolo Koba

Pět z národních parků Senegalu je známých především pozorovatelům ptactva, šestým je největší samostatný národní park západní Afriky – národní park Niokolo Koba. S rozlohou 9 130 km² (zhruba Pardubický a Královéhradecký kraj dohromady) leží v oblastech regionů Kédougou a Tambacounda. Název odkazuje na řeku Niokolo, která jím protéká, a na jeho emblematické zvíře – antilopu koňskou, respektive její západoafrický poddruh „koba“. Zaznamenány jsou ale také

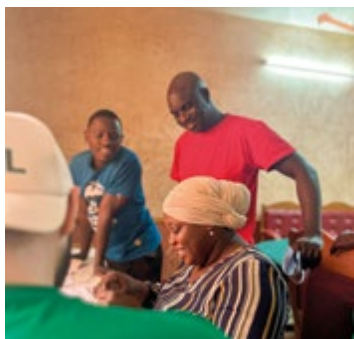
legendy, že celý název Niokolo-Koba odkazuje na „místo setkávání“ a výměnu zboží právě mezi regiony Kédougou a Tambacounda.

Na tropických lateritových a místy aluviálních půdách se střídají suché lesy s převahou stromů rodu *Combretum*, galeriové lesy a savany. Tyto biotopy poskytují útočiště mnoha ohroženým druhům živočichů, včetně jedné ze dvou posledních západoafrických populací lvů, nejsevernější populace šimpanzů, neprostudovaných dvou až čtyř smeček psů hyenových a necelých dvou stovek jedinců západního poddruhu antilopy Derbyho.

Park byl založen v roce 1954 a v roce 1981 byl zapsán na seznam světového dědictví UNESCO a pro svou mimořádnost a stupeň ohrožení byl v roce 2007 zařazen na Seznam světového dědictví v ohrožení. Díky spolupráci senegalských a mezinárodních ochranářů se stav ochrany parku za posledních sedm let výrazně zlepšil. Posílil se monitoring klíčových druhů, stejně jako monitoring nelegálních aktivit na území parku. Minulý rok byl dokonce Niokolo Koba vyřazen ze Seznamu světového dědictví v ohrožení!

- ← *Voduška velká, rezervace Fathala, Senegal*
- ↑ *Gueréza červená je stejně jako ostatní guerézy specializovaným listožravcem, který se živí převážně mladými listy, ale také ovocem a květy*
- *Odpočinek po práci, Tambacounda*
- ↓ *Tým Am Be Koun plánuje projektové aktivity – praktický trénink – Tambacounda*

Díky pokročilému monitoringu mohly ochranářské instituce přesně zacílit postup ochrany unikátního ekosystému. Právě na tlak lidské populace kolem Národního parku Niokolo Koba odpovídá projekt *Darwin Biodiversity Conservation Challenge*, koordinovaný Zoological Society of London. Tento projekt si klade za cíl nejen chránit kriticky ohrožené druhy, jako jsou psi hyenová, antilopy Derbyho či lvi, ale také řešit hned v zárodku klíčové hrozby pro celý ekosys-

tém, jako je pytláctví, nelegální pastva nebo šíření infekčních chorob mezi domácnostmi a divokými zvířaty.

Role českých odborníků v ochraně fauny

V této dynamické realitě spolupracují se senegalskou správou národních parků mezinárodní týmy specialistů. Jednou z nich je česká organizace Antelope Conservation čerpající z více

než dvacetileté zkušenosti výzkumu a ochrany antilopy Derbyho v Senegalu.

Na začátku roku 2025 organizace vyslala autorku článku, Markétu Grúňovou, aby se s týmem komunitních specialistů z organizace Am Be Koun zaměřila na způsoby, jak mohou místní komunity skutečně těžit z ochrany divoké přírody a aktivně budovat soužití mezi lidmi a volně žijícími zvířaty. Společně rozebrali také roli environmentální výchovy v aplikované ochraně přírody ▶

a naplánovali aktivity okolo národního parku Niokolo Koba na příští tři roky.

Mezi aktivity intuitivně spojované s ochranou přírody patří sběr pytláckých ok, posílení protipyláckých hlídek nebo vzdělávací programy ve školách. Vzdělávací programy budou přímo navázané na kampaň vakcinace psů proti vzteklině a hned druhý rok projektu budou postupně předány do rukou místních učitelů. Kampaň bude dle plánu podporována nejnížší samosprávnou jednotkou, tedy náčelníky nebo starosty vesnic „chef du village“ a asociací průvodců národního parku, zároveň ale prefekty správních oblastí a Ministerstvem zdravotnictví Senegalu.

Tento přístup navazuje na rámec práce s komunitami, který jsme společně s vedením národního parku vy-

tvořili skrze projekt financovaný Ministerstvem životního prostředí České republiky a Safari Parkem Dvůr Králové v roce 2022.

Aby bylo dosaženo dlouhodobého účinku programu, ze zaměstnanců projektu se zakrátko stanou také odborníci na chov kuřat. Ale pozor! Ne těch, která si koupíte v krabici, necháte dorůst až do doby porážky a prodáte, ale speciálních kuřat „poulete bicyclette“. Výraz doslova přeložený jako „kuře na kole“ se běžně používá v západoafrických zemích, zejména v Senegalu, pro označení místních kuřat, která jsou chována tradičním způsobem – volně se pohybují po vesnici či městě a nejsou krmena průmyslovým krmivem. Taková kuřata se mají do budoucna stát alternativním zdrojem proteinů a nabídnout alternativu k pytláctví.

Vybudováno bude také napajedlo pro dobytek, aby pastevci zůstávali mimo park a neohrožovali tak divoká zvířata ani svůj dobytek nemocemi přenášenými blízkým kontaktem mezi nimi. Orgán složený většinou z pas-

tevců bude vybírat poplatky na provoz napajedla využívaného jak místními, tak kočovnými pastevci přicházejícími ze severu Senegalu (tradiční pastevci etnika Peuhl), ale i z Mali a Mauritánie. Tato rada bude zároveň dbát na dodržování pravidel zamezujících například znečištění napajedla. Z poplatků se potom hradí údržba, což zajistí dlouhodobou udržitelnost projektu.

Participativní metody plánování a především harmonizace potřeb místních komunit s potřebami ekosystémů, nutných pro zachování přirozených procesů, jsou budoucností ochrany přírody nejen v Africe. Práce organizací jako Antelope Conservation a jejich partnerů ukazuje, že účinná ochrana biodiverzity musí respektovat tuto rozmanitost a přizpůsobit se specifickým podmínkám každé země a komunity. ■

Markéta Grůňová,
Antelope Conservation,
Safari Park Dvůr Králové
marketa.grunova@zoodk.cz

↓ *Praktické školení týmu asociace Am Be Koun a Zoological Society of London pod vedením Antelope Conservation*

Zamyslete se ...

Tento smrk byl poškozen minimálně čtyřmi činiteli. Poradíme, že to byl mravenec dřevokaz, jelen, datel, dřevokazná houba. Odhadni, v jakém pořadí se na stromě vystřídali a proč. Jak většinou skončí takový strom, resp. kdo dokončí jeho zkázu?

1. Jelen oloupal v tomto místě kůru.
2. V místě sloupnuté kůry pronikly do stromu výtrusy dřevokazných hub a vlákna těchto hub začala prorůstat kmenem.
3. Poté mravenec dřevokaz začal vykusovat požerky (vidáme je posléze jako soustředné kruhy vykosaného tzv. letního dřeva) při konzumaci houbových vláken.
4. Datel zjistil poklepením dutiny v kmenu a začal „najísto“ tesat velké díry a jazykem vytahovat z těchto dutin dospělce, kukly či larvy dřevokazných mravenců.
5. Strom uvnitř chřadne, vyhynívá kombinací výše uvedených faktorů a při silném větru je pravděpodobné, že se v místě největšího poškození zlomí.

Odpovědi:

Ekoton

číslo 42 | duben 2025

Bulletin environmentálního vzdělávání,
výchovy a osvěty Královéhradeckého kraje

Vydává:

Královéhradecký kraj
Regiocentrum Nový pivovar
Pivovarské náměstí 1245,
500 03 Hradec Králové

Ekoton je registrován MK ČR
jako periodický tisk pod č. E 15066

Redakční rada:

Ing. Adéla Tlachačová (SEVER)
Ing. Daniel Bílek (Správa KRNPAP)
Mgr. Radka Urbánková
Mgr. Alena Kosinková
Petr Kutáček, grafik
RNDr. Petr Rybář, čestný člen redakční rady

Redakce:

Ing. Tereza Burešová
tburesova@khk.cz

Náklad: 350 ks

Tisk: Tiskárna Kopretina, Hostinné
Neprošlo jazykovou úpravou

Technické zajištění a administrace:

Středisko ekologické výchovy SEVER Horní
Maršov, o.p.s.
(krajský koordinátor EVVO)
Horská 175, 542 26 Horní Maršov

Krajský koordinátor EVVO:

SEV SEVER Horní Maršov, o.p.s.:
RNDr. Jiří Kulich
tel. 739 203 200
jiri.kulich@ekologickavychova.cz

Číslo 43/2025 má uzávěrku 31. 8. 2025

Nejstabilnější stát západní Afriky přispívá k záchraně ohrožených druhů

- 1 Málo známý buvol krátkorohý se vyskytuje v oblastech od západní Etiopie po jižní Senegal, rezervace Fathala
- 2 Cyklistické kuře – poulete bicyclette – Keniaba
- 3 Mandelík nachový je nejmohutnější zástupce mandelíků rozšířený v sušších oblastech subsaharské Afriky
- 4 Kočkodan zelený obývá savany, lesy a mangrove od Senegalu po Ghanu, ale díky své přizpůsobivosti se často vyskytuje i v blízkosti lidských sídel

